

ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
ISSN:2619-936X

Vol:5, Issue:18

2019

pp.256-268

Article Arrival Date: 01.05.2019

Published Date: 23.05.2019

ORTA ÇAĞ'DA SANAT EĞİTİMİ¹

ART EDUCATION IN MEDIEVAL AGE

Muhammet Mustafa ÜNLÜ

Öğretmen, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Konya

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31568/atlas.313>
Article Type : Review Article

ÖZET

Araştırmada Orta Çağ'ın estetik-sanat eğitimi ilişkisinin yansımaları ele alınmıştır. Bu yansımaların; sanata ne şekilde etki ettiğini, sanat dünyasına nasıl yön verdiğini ve sanat eğitiminin şekillendirilmesinde nasıl rol oynadığını ortaya koymak amaçtır. Bu nedenle o dönemdeki sanat anlayışları dikkate alınarak sanat eğitimi içerisindeki yerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Sanat-eğitim-düşün ilişkisi içerisinde Orta Çağ'da dini anlayışın yanında Antikite'nin etkileri görülmektedir. Antikite'de ortaya çıkan ilk sanat ve eğitim hakkındaki görüşler somut ve soyut temellidir. Sokrates ve öğrencileriyle soyut anlayış ortaya çıkmasının yanında Aristoteles ile birlikte bilimsel anlayış, sanatın aktarımı, sanatı geliştirme ve öğretme ihtiyacıyla akademinin doğuşu gerçekleşmiştir. Sanat, eğitimin aracı olarak kullanılmıştır.

Orta Çağ düşüncesi, sanat anlayışı ve eğitimi Antikite dünyasını yadsımamıştır. Orta Çağ Hıristiyanlığı ve güzellik algısının Tanrı'nın istediği doğrultuda olması gerektiği anlayışıyla kendini göstererek sanat ve eğitim dinin hizmetinde araç olarak kullanıldığı anlaşılır. Loncalar, Orta Çağ'da güzellik anlayışına etki eden kurumlar olmuşlardır. Din temelli sanat güzelliğinin aktarımını sağlayarak usta-çırak ilişkisi içerisinde katkı sunuyordu. Orta Çağ'ın sonuna doğru gözlem, araştırma, yetenek gibi kavramların ortaya çıkmasıyla Rönesans'ın insan merkezli sanat ve eğitim anlayışı kendini göstermeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Eğitim, Sanat Eğitimi, Orta Çağ.

ABSTRACT

In the search, the reflections of the relationship between the aesthetic-the art education of the Middle Ages were tackled. These reflections; purposed to reveal that affect in what way to art, how dominated to the art world and how play a role in shaping of art education. For this reason, it was purposed investigation the place of art in art education by taking into consideration the art concepts of that period.

In the relationship between art-education and thought is seen the effects of Antiquity alongside of religious understanding in the Middle Age. The views about the first art and education revealing in Antiquity are fundamental concrete and abstract. In addition to the emergence of abstract understanding with Socrates and his students, the dawn of academy was realized the transfer of art with scientific understanding, the need for development, teaching and transfer has been realized with necessity scientific understanding, transfer of art, art development and teaching together with Aristotle. Art has been used as an instrument of education.

The Middle Age thought, art understanding and education did not deny the world of Antiquity. It is understood that art and education are used as tools in the service of religion by showing that Middle Age Christianity and beauty perception should be in the direction that God wants. The guilds were institutions that influenced the

¹ Bu çalışma yüksek lisans tezinden düzenlenmiştir. Ayrıca Sivas-Atlas Dergisi 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

understanding of beauty in the Middle Age. It was contributed in the master-apprentice relationship by providing the transfer of the beauty of art based on religion. Towards the end of the Middle Age, the emergence of concepts such as observation, research and talent started to show itself the Renaissance's human-centered art and education apprehension.

Key Words: Art, Education, Art Education, Middle Age.

1. GİRİŞ

Araştırmanın temel amacı; ele alınan Orta Çağ'a ait estetiğin sanat eğitime yansımalarını araştırmak, bu yansımaların ne şekilde etki ettiğini, sanat dünyasına nasıl yön verdiğini ve sanat eğitiminin şekillendirilmesinde nasıl rol oynadığını ortaya koymaktır. Bu nedenle o dönemlerdeki sanat anlayışları dikkate alınarak ve sanat eğitimi içerisindeki yerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, sanatın arka planını oluşturan düşünce faaliyetlerinin önemine işaret ederek araştırmaya konu olan dönem sanatının düşünle iç içe olması, sanatı anlama ve anlamlandırma ile sanat eğitime etkileri araştırılarak günümüz sanat eğitimi anlayışına ışık tutması hedeflenmektedir.

1.1. Problem Durumu

Sanat kelimesi alışılmış kullanımında üç anlama sahiptir. Birincisi, sanatçı olarak isimlendirilen insanlar tarafından sanat eserleri olarak adlandırılan nesnelere yaratılması ya da eylemlerin peşine düşülmesi anlamına gelir; bu sanat eserleri sadece insan ürünü olmalarından değil aynı zamanda güzel olması arzu edilen ürünler olmalarından dolayı diğer nesne ve hareketlerden ayrılırlar. İkincisi, doğal olanın tam tersi olan yapay olarak adlandırılan eylemlerin peşine düşülmesi ya da bu tür nesnelere yaratılması; diğer bir deyişle, doğal dürtülerini kontrol altında tutmak ve hayatlarını bir plan üzerine şekillendirmek konusunda bilinçli olarak özgür insanlar tarafından peşine düşülen eylemler ya da yaratılan nesnelere. Üçüncüsü, sanatsal olarak adlandırdığımız düşünce yapısı; güzelliğin farkında olduğumuz düşünce yapısıdır (Collingwood, 2011: 9). Sanatın kökeninde düşünce vardır. Düşünce, yalnız düşünce yapıtlarında kendini göstermez, sanat yapıtlarında da dışlaşır. Düşüncenin kaynaklarına inmeden sanatı, sanatın kaynaklarına inmeden düşünceyi kavrayamayız (Aktaran: Demiralp, 2015: 12)

Sanat kuramı en geniş anlamıyla estetik biliminin baş konusu ve gereğidir. Daha dar anlamıyla ise sanatsal düşünme, tasarımı ve yaratmanın evrim içindeki yasaya benzer düzenliliklerinin felsefik çerçevesini çizer. Tüm sanatsal yaratıların ve yaratma olayının doğuşundan başlayarak, sanatın nitelik, özellik ve sınırları ile çeşitli türlerinin biçimleme tarzlarına, konu ve konu dağarlarına, biçim (üslup) ve akımların oluşmalarına dek geniş bir alan, sanat kuramının ilgi alanıdır. Sanatın oluşumu sorunsalında sanatçının ruhsal yapısı, psikoloji durumu, karakter ve huyu (temperament), imgelem ve düşlem gücü, kalıtım, algılama, yaratıcı yeti gibi sanat psikolojisi alanına konularla da ilgilenir. Biçim-içerik, işlev ve yapı gibi diyalektik sanat konularına eğilir. Sanat sosyolojisi alanına giren, sanat toplumsal etkileri, sanat izleyicisindeki bilinçlenme ya da değişimler üzerinde durur. Geçmişin sanat görüş ve akımları hakkında görüşler ileri sürerken en çok sanat tarihinden ve sanat eleştirisinden yararlanır (San, 2008: 67-68).

Kabul edilebilir sanat, hakikatlerin felsefi gözetimi altında olmalıdır. Sanat meramı içkinliğe terk edilemeyecek bir duyu öğretimidir. Sanatın normu eğitim olmalıdır. Eğitimin normu ise felsefedir (Badiou, 2017: 13). Barkan'a göre sanat eğitimcileri teoriden kaçınmazlar, çünkü onlara teori rehberlik etmelidir. Bu nedenle sanat eğitimcisi; sanatçıları, estetikçilerin, eleştirmenlerin ve tarihçilerin sanat hakkındaki bilgilerini sentezlemek zorundadır (Artut, 2009: 105).

Bu nedenle, sanatın “*kavram tarafından nitelenen nesnel gerçekliğin ve öznel yansıtmanın söz konusu alanından ve düzeyinden, bunun içerik ve biçiminden, çevresinden vazgeçmesi olanaksızdır*”. Söz konusu “*düşünsellik sanatsal biçimlendirmeden dışlandığı takdirde*”, insanın sanatta sahip olduğu “*en büyük şey-Yunan tragedyası ve Dante, Michelangelo ve Shakespeare, Goethe ve Beethoven- olanaksız olurdu*”. Dolayısıyla, düşünsellik olmadan nitelikli sanat/yazın olamaz (Kula, 2008: 166).

1.2. Problem Cümlesi

- ✓ Orta Çağ’da ortaya çıkan sanat eğitimi nasıl bir tarihi gelişim göstermiştir?

1.3. Alt Problemler

- ✓ Orta Çağ’da ortaya çıkan estetik düşünceler var mıdır?
- ✓ Orta Çağ’da ortaya çıkan sanat eğitimi hakkında düşünceleri var mıdır?

1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri

Araştırmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Çünkü nitel araştırma Glaser’e göre, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımı amaçlamaktadır. Bu tanımda “*kuram oluşturma*” toplanan verilerden yola çıkarak daha önceden bilinmeyen birtakım sonuçları birbiri ile ilişkisi içinde açıklayan modelleme çalışması anlamına gelmektedir (Aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2005: 39-40).

2. ORTA ÇAĞ’DAN ÖNCE SANAT VE EĞİTİMİN GENEL DURUMU

Bilim tarihi içinde Antik Çağ olarak adlandırılan dönemde başta filozoflar olmak üzere bilim tarihine dâhil edilebilecek bir hayli isim bulunmaktadır. Miletli Tales (M.Ö. 624-546), geometrik çalışmaları ve güneş tutulması üzerine yaptığı çalışmalar ile tanınmaktadır. Yine Miletli olan Anaksimandros (M.Ö. 610-545) ve Anaksimenes (MÖ 584-524), felsefi çalışmaları yanında âlem ve tabiatı sorgulayan eserler vermişlerdir. Sokrates (M.Ö. 469-399), Platon/Eflâtun (M.Ö. 427-347) ve Aristo (M.Ö. 384-322); Tanrı, insan, kozmos ve nesne üzerine araştırmalar yapmışlar ve insanlığı derinden etkileyecek sonuçlara ulaşmışlardır (Çaycı, 2015: 117).

Antik Çağ düşüncesi, sanatın toplumsal rolünü iyi biliyordu. Sanatın bütün sorunlarını toplumsal ya da toplumsal eğitimin sorunları sayan Antik Çağ estetiği, estetik yaşantıları insanları geniş ölçüde etkileyen, dahası kimi koşullar altında onu değişime uğratan gücünü onaylar. Bu estetik anlayışa göre toplumsal işlevin önemi, belli sanatların belli yöndeki uygulamasının insan yaşamına, buna bağlı olarak da topluma yaşama yön veren güçler arasında yer almasında belirginleşir (Demiralp: 2015: 11). Antik dönemde güzelliğin ne olduğu iyilik ve yetkin olma hâliyle aradaki ilişkinin ne olacağı üzerine çeşitli anlayışlar ortaya konmuştu. Ancak o dönemin yapısına bağlı olarak estetik değerlendirmeler yalnızca metafizik ve ontolojik bağlamda kalmıştır (Oto, 2017: 17)

Antik Yunan felsefesi “*doğa nedir?*”, “*evrenin ilk maddesi nedir?*”, “*ilk arke nedir?*”, “*değişim ve durağanlık nedir?*” gibi sorular sorarak, felsefi bir etkinliği oluşturmuştur. Bu çağın temel özelliği “*bir şey nedir?*” sorusunu sorarak bu soruya ussal, kuramsal ve genel bir yanıt vermektir. Antik Çağ’ın felsefi düşünüşü dinamiktir. Bilgi devamlı araştırılan bir etkinlik olarak değerli sayılmaktadır (Çüçen, 2013: 28).

Antik Çağ düşüncesi, sanatın toplumsal rolünü iyi biliyordu. Sanatın bütün sorunlarını toplumsal ya da toplumsal eğitimin sorunları sayan Antik Çağ estetiği, estetik yaşantıları insanları geniş ölçüde etkileyen, dahası kimi koşullar altında onu değişime uğratan gücünü onaylar. Bu estetik anlayışa göre toplumsal işlevin önemi, belli sanatların belli yöndeki uygulamasının insan yaşamına, buna bağlı olarak da topluma yaşama yön veren güçler

arasında yer almasında belirginleşir (Demiralp: 2015: 11). Antik dönemde güzelliğin ne olduğu iyilik ve yetkin olma hâliyle aradaki ilişkinin ne olacağı üzerine çeşitli anlayışlar ortaya konmuştu. Ancak o dönemin yapısına bağlı olarak estetik değerlendirmeler yalnızca metafizik ve ontolojik bağlamda kalmıştır (Oto, 2017: 17)

Pythagoras'ı izleyen Platon, bunu günlük yaşamımızın karmakarışık yüzeyinin altında, matematikteki ideallığe ve kusursuzluğa sahip düzenin var olduğunu ortaya koyan bir şey olarak kabul etti. Bu düzen gözle algılanamaz; ona ancak akılla ulaşılabilir, anlıkla kavranabilir. En önemlisi, oradadır, vardır; gerçekliğin temelinde yatan şeydir. Bu özgül araştırma programının peşinde, dönemin önde gelen matematikçilerini Akademia'sına doldurdu; onun himayesinde matematiğin ve bugün bilim dediğimiz alanların gelişmesinde büyük adımlar atıldı. O zamanlar bunlar felsefenin bir parçasıydı (Magee, 2017: 28).

Platon'un sanat görüşü, bugün idealist estetik kapsamında ele alınan teorilerin ilk örneği olarak kabul edilir. O, sanatı özellikle devlet-insan-eğitim merkezinde, daha çok işlevsel yönüyle ele almış ve "*idealar öğretisiyle*" temellendirmiştir. İdealar öğretisinin Platon'un bilgi görüşü ile bağlantısı hatırlandığında, burada "*mimetik etkinlik*" olarak ele alınan sanatın tamamen bir bilme etkinliği olarak şekillendirdiği görülür. Bu nedenle, sanatın hakkında olduğu şey ya da sanat eserlerinde anlatılan şey Platon'un sanat anlayışı açısından çok önemlidir. Aslında ilk defa Platon'da rastlanan "*bu idealist-içerikli estetik görüşü*", daha sonra tüm idealist estetik teorilerinde farklı şekillerde görmek mümkündür (Yıldırım, 2014: 21-22).

Aristo'ya göre sanat, Platon'da olduğu gibi, sadece duyulur nesnelere değil, aynı zamanda insan faaliyetlerinden olan karakterleri, duyguları ve aksiyonları taklit eder; sanatsal mimesis için kullanılan araçlar yönünden değil, aynı zamanda taklit tarzı bakımından da ayrılırlar (Turgut, 1991: 28). Aristoteles, Poetika'sında şöyle der: O halde taklit edenler (sanatçılar), *eylemde bulunanları* taklit ettikleri için, buradan zorunlu olarak şu sonuç çıkar: Eylemde bulunanlar ya iyi ya da kötülerdir; insanlar, karakter bakımından iyi ya da kötü olmaları bakımından birbirinden ayrıldığına göre, bütün ahlaksal özelliklerimiz dönüp dolaşır sonunda bu iyi-kötü karşıtlığına varır (Aristoteles, 2012: 13). Bununla birlikte Aristo, sanatı eğitime ve ahlâka bağlı tutmaktadır. Eflâton için olduğu gibi Aristo içinde sanatın amacı kendi değildir eğitimde ve siyasettedir. Sanat en etkili eğitim araçlarıdır (Yetkin, 2007: 11). Mimesisi taklit etmede kullanılan *araç* bakımından, taklit edilen *nesnelere* bakımından ve taklit etme *tarzı* bakımından üç bakımdan ele alır. İster bir sanatçı yetisi, isterse bir alışkanlığa dayana ustalıkla olsun bazı sanatlar; renkler, figürler, ritim, harmoni ve söz aracılığı ile taklit eder (Aristoteles, 2012: 11).

Bireyin gelişim süreci ve öğrenme sürecinde etkili olan sanat, duygu ve düşünce arasındaki birlikteliği ele alır. İnsanın bu iki yönünün uyumlu olabilmesi eğitimin amaçlarındandır. Sanat eğitimi anlayışlarının tarihteki gelişimi içinde her zaman başı çekmiş bir düşünür, bir filozof, bir sanatçı ya da sanat eğitim bilimci olmuştur (San, 2010: 16). Eğitim, insanın doğal olarak çekirdek hâlinde sahip olduğu yetilerin üretici, yaratıcı olacak biçimde açılıp serpilmesinin sağlanmasıdır. Çünkü ancak üretici, yaratıcı olan insan, özgür, özü gür olur (Soykan, 2015: 242).

Eğitim, en geniş anlamında insan yetilerinin olanaklar ölçüsünde geliştirilmesi anlamına gelir. Sözcüseli, insanın bedensel yetilerinin geliştirilmesi beden eğitimi olduğu gibi, insanın zihin yetilerinin geliştirilmesi de insanın bilgice eğitilmesi anlamına gelir. Yine insanın istem yönünden geliştirilmesi de ahlak eğitimini ifade eder. Buna göre insan, tüm yetileri bakımından bir eğitim süreci içinde bulunur. Ancak insan ne yalnız bir beden, ne yalnız bir akıl ne de yalnız bir istem varlığıdır. İnsan aynı zamanda bir duyuvar varlığıdır, duyarlığı olan bir varlıktır. Duyarlık bir yeti olduğu gibi, duyuvar yaşam da insan için bir olanaklar

dünyasıdır. O halde, bir yeti olarak insan duyarlılığının da geliştirilmesi gerekir (Tunalı, 2011: 216). Bu nedenle insan duyarlılığının geliştirilmesi için yapılan faaliyetler, sanat eğitimi adını alır.

Beğeni eğitimle kazanılır. İnsanın hayvansal yapısı öylesine güçlüdür ki, o, eğitilemediği takdirde hemen bir kuşakta hayvansal olana geri döner. Beğeni duygusu genetik olarak kuşaktan kuşağa kendiliğinden geçmez. Bu nedenle her alanda eğitimin sürekliliği esastır. Ancak eğitim yoluyla insanın kazandığı ikinci doğa, onun hayvansal doğasının yerini alabilir (Soykan, 2015: 243).

En ilkel mağara resimlerinden kalkarak, Grek, Roma ve Rönesans dönemlerinden geçerek, doğayla denkleme niteliğini yitirmeden günümüze ulaşan görsel sanatlarda, doğayla bu denkleme niteliği yanında başka bir nitelik daha doğar: *Estetik nitelik*. Sanat, artık yalnız doğayı değiştirmekle kalmaz, güzel olmak da ister. Sanat güzelliği, belli bir düzene dayanır ve düzenin belli kuralları olmalıdır. İnsan, bu düzen düşüncesine ve onun biçimsel kuralları olduğu anlayışına ulaştıncaya, onları korumak, geliştirmek, öğretmek ve aynı zamanda kuşaktan kuşağa aktarmak ister. Bu da ancak bir eğitim kurumuyla olur. *Akademi* böyle bir eğitim kurumu olarak doğar (Tunalı, 2013: 19).

Yunanca “*akademos*” ve Latince “*academia*” sözcüklerinden türemiş olan akademinin, eğitim ve kültür anlamında çok eski bir kökeni bulunmaktadır. Akademos, Yunan mitolojisinde Attikalı bir kahramandır. Adı Herakles efsanesiyle karışmış olan Theseus, güzeller güzeli Helena’yı kaçırdığı Attika’da alıkoyunca, kız kardeşlerini aramaya gelen Zeus’un delikanlıları Dioskur’lara, kızın saklanması olduğu yeri bildirmiş bu Akademos Mezarı, Atina dolaylarında, Kerameikos denilen bölgenin biraz ötesindeydi. Kutsal bir ormanla çevrili bu bölgede Platon, “*Akademeia*” adıyla anılan ünlü felsefe okulunu kurmuştu, Akademos bahçesi de denilen buradaki okulda Platon, kendi felsefe anlayışının ilkelerini öğretmekteydi. Sonradan edebiyat, bilim ve sanat adamlarının topluluğu anlamına gelen akademi sözcüğü, buradan gelmektedir (Özsezgin, 1973: 18).

Eğitim açısından ilk okulların Antikite’de ortaya çıktığını anlıyoruz. Eğitim ilk başta bireyseldi, daha sonraları sınıflar oluşturuldu. M.Ö. 436-338 yılları arasında yaşayan Isocrates ilk defa derslerin kesin amaçlarla ve işlerle iyi bir şekilde derecelendirildiği bir eğitim sistemi oluşturdu. Isocrates’in eğitimde yaptığı vurgu, tartışmalarda başarı kazanmaktan çok açık bir şekilde düşünebilme ve düşünceleri uygun bir halde ifade edebilmektir. Öğrencileri şaşkıncı derecede başarılı oldular ve okulu Atina’nın entelektüel bir merkez olarak yaptığı üne oldukça katkıda bulundu. Çalışmalarından çok sayıda retorik okulu oluştu, bu okullardan çoğu şimdiki daha iyi bir haldeki özel okullara ve akademilere benzemektedir (Cubberley, 2004: 60).

Eflâtun ya da Platon’un Gorgias ile Protagoras isimli kitabında; “*Socrates Hippocrates’e sorar; farzedelim ki Argos’un Polyetus’una veya Atina’nın Phidas’ına gidip, onlara kendi çıkarların için heykel yaptırıp para verirken ve sana bu parayı ne için verdin derlerse ne cevap verirsin, heykeltıraşın sanatını beğendiğin için mi, yoksa onu desteklemek için mi..?*” sözleriyle sorgulamaktadır. Yine onun kitabında edebiyat, müzik ve jimnastiği dönem sanatlarıyla karşılaştıran Sokrates Hippocrates’e şöyle der; “*sen sanatsal eğitimi uygulamacı olup, profesyonel amaçlar için para kazanmak için öğrenmedin. Bir centilmenin sosyal eğitim alması gerektiği için öğrendin*” sözleri bize o dönemin sanat eğitimi konusundaki tartışmaları yansıtmaktadır (Erbay, 2013: 10).

3. ORTA ÇAĞ’DA SANAT EĞİTİMİ

Düşünce tarihinde M.S. I. ya da II. yüzyılla, XV. yüzyıl arasında kalan tarihsel kesitin felsefesi, her ne kadar gerek başlangıç ve gerekse bitiş tarihleri bakımından araştırmacılar veya felsefe tarihçileri arasında tam bir fikir birliği olmasa da Orta Çağ felsefesi adıyla bilinir.

Özellikle de, başlangıç tarihi olarak M.S. II. yüzyıl tarihi, bu tarihten başlayarak yaklaşık yüz yıllık dönem İlk Çağ felsefesinin Helenistik ve Roma dönemiyle çakıştığı için, hiç kuşku yok ki tartışmalı bir dönem olmak durumundadır. Aynı dönem, bununla birlikte, o Hıristiyan apolojistlerin imanı Yunan felsefesine karşı savunmaya kalkıştıkları bir çağa tekabül ettiği için, aynı zamanda Orta Çağ felsefesinin ayrılmaz bir parçasını oluşturur (Cevizci, 2001: 13).

Kadim Yunan düşüncesi etkisini yitirmiş; felsefe, spekülâtif bir uğraş olarak ikinci plana itilmiş ve bazı kilise teologları tarafından inanç karşıtlığı olarak reddedilmiş; Hıristiyan ilahiyatı 4. yüzyılda yaşamış olan St. Augustinus ve takipçilerinin eserlerini esas kabul etmiş; ilk dönem Hıristiyan papazlarının inşa ettiği Patristik düşünce temel düşünme yöntemi hâline gelmiş ve Avrupa'nın kültür, sanat, düşünce, hukuk ve siyaset dünyasını Bizans kültürü belirlemeye başlamıştı (Kalın, 2017: 130).

Orta Çağ'da filozoflar, Platon'un idealalarının yalnızca mutlak akıl olan tanrısal zihinde bulunduğunu kabul etti; fakat onlar (idealaların), insan bilgisinin temel nesnelere. Yine de yalnızca Tanrı ile diğer yaşamda yüzleşen insan, ideaları dolaysız olarak bilebilir. Şimdiki yaşamımızda biz ancak zorunlu ve doğal ışığın aydınlattığı mutlak hakikati biliriz. O hâlde, güneşin kendisine tam olarak bakmadığımız hâlde, onun ışığıyla gördüğümüz gibi, bizim zihnimizde görünmeyen Tanrı tarafından aydınlatılır (Çüçen, 2013: 213-214).

Platon ve Aristoteles'in ortaya sürdüğü birlik, düzen ve oran anlayışı Hıristiyanlığın ilk zamanlarında da kendini göstermiştir. Bu nedenle Orta Çağ sanatına etki alanı bularak ideal formun bütün olarak değil, Pythagoras'ı izleyen ve bir düzen içinde birliği sağlayan ifade biçimleri kendini göstermiştir. Platoncu evren görüşü düzensizlikten düzenin meydana getirilmesi anlayışı içinde sanatçı da mevcut formları mükemmelliğe ulaştırmak için kullanır. Bu nedenle Orta Çağ'daki Neo Platoncu görüşler kendini oldukça hissettirmiştir. Bu dönemde nesnelere dünyası meydana geliş ve sadece düşünmeye açık, cisimsel olmayan formların ve varlıkların bu görüşe göre biçimlenerek oran ve ölçü anlayışı içinde ele alınmıştır. Bunun yanında Aristotelesçi idea görüşü, nesnelere özünün olduğu fikri ile akıl ile düzenin meydana getirilmesiyle oran, ölçü, zihinsel kuramlarla kendini gösterir. Bu şekilde sanatçı ideal forma ulaşır. Bu anlayışlar Orta Çağ'da Hıristiyan felsefesi içerisinde sentezlenerek yeni bir anlam kazandırılmıştır. Bu anlam, dinin etkisiyle sanatın kendisi pagan kültürünün uzantısı olduğu ve dünyevi yapısından dolayı olumsuz bir yük barındırdığı algısı ile kendini göstermiştir (Ünlü, 2018: 160).

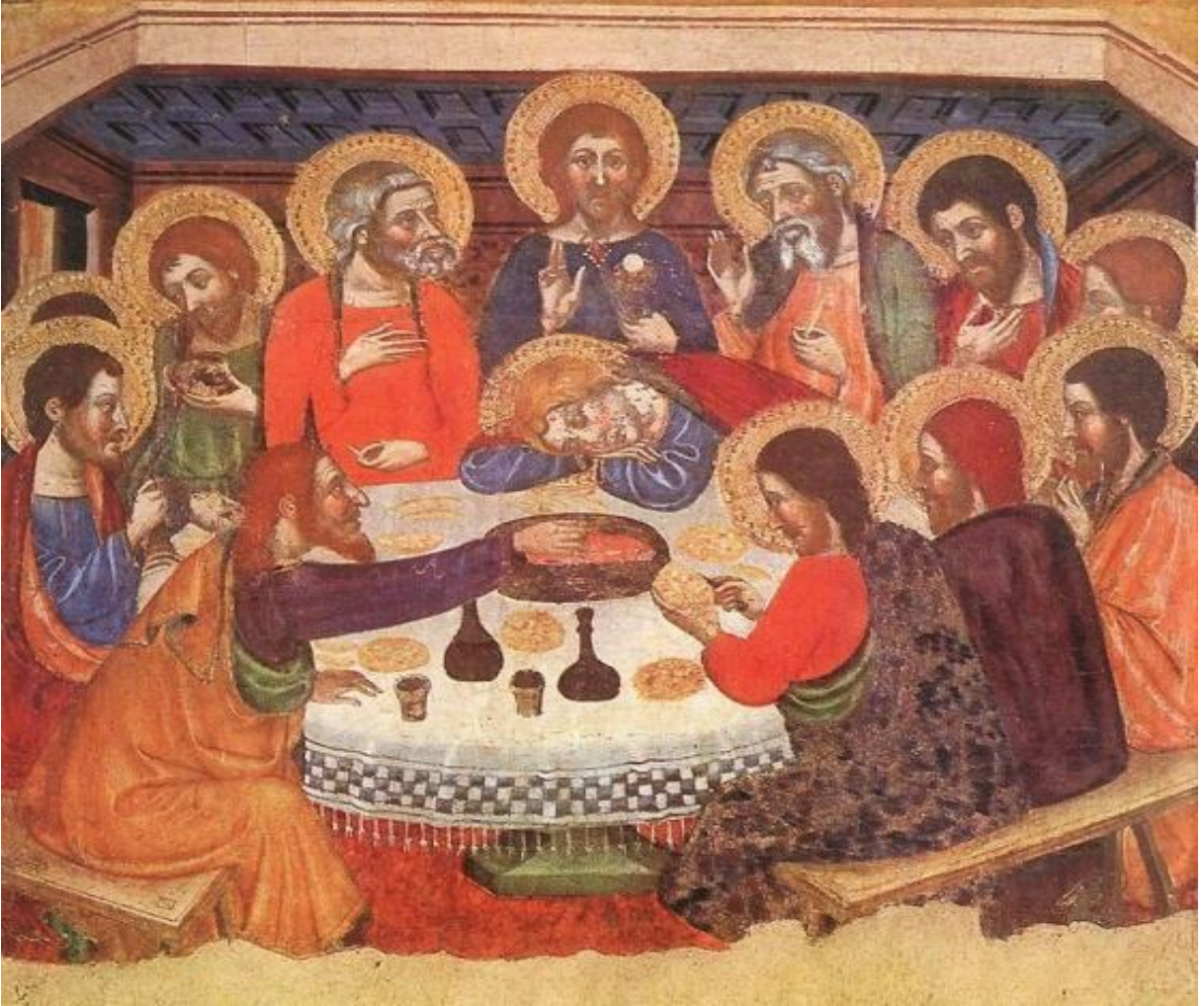
Sanat, Orta Çağ döneminde, kilise ve dine hizmet eden, dinin yayılması ve kilisenin görevini yerine getirmesinde yardımcı bir etken olarak hayat buluyordu. Kilisede kullanılan tüm ayrıntı ve süslemeler, dinsel bir amaca hizmet etmekteydi. Kilise pencerelerinde kullanılan vitraylar bile dini içerikli ve kutsal kitaptan alınmış sahneleri gösteriyordu (Şenyapılı, 2004: 5).

Orta Çağ sanat kuramının problemlerinden üzerinde çalıştığı şeylerden biri, sanatçının örnek aldığı ide problemi veya yaratıcılık sorunudur. Antik Çağ sanatının gelişim sürecinde, ilk olarak sanatı değersiz olarak ele alan Platoncu ideacılık zamanla sanatçının iç dünyasında hayal gücünü harekete geçiren bir estetik kuram niteliği kazanır.

Orta Çağ Hıristiyan düşünce dünyası sanıldığı kadar dünyayı, Antikite güzelliklerini ve zevklerini tamamen yadsımamıştır. Tanrı'nın istediği yaşamda dünyada onun hoşlandığı biçimde zevk almak reddedilmemiştir. Dünyayla alakalı estetik görüş, skolastik felsefeyi en üst düzeyde temsil eden zihinler içinde yer edinmeye başlamıştır (Ünlü, 2018: 160).

Orta Çağ sanatı, daha başka bir evren görüşüne dayanır. Buna göre asıl varlık, tanrısal varlık olup, içinde yaşanan dünya gerçek değil, aldatıcı, yalancı bir dünyadır. İnsan bu aldatıcı dünyanın parlaklığına kanmamalıdır. Madde, kaçınılması gerekli bir varlıktır, bizi Tanrı'ya götürecek olan ruhtur, ruhsal olan şeydir. Böyle bir dinsel-spiritüalist dünya görüşü aynı

şekilde sanat anlayışını meydana getirir. Bundan ötürü, Orta Çağ sanatında maddeden kaçan, ruhsallığı ve tanrısallığı arayan bir tavrı görürüz. Bunun için Orta Çağ plastiği insanın maddi varlığını gizlemek için insan bedenini kalın giysiler içinde saklar. Yapı sanatı, maddeyi ortadan kaldırmak için yapı duvarlarını vitraylı camlarla örter ve yüksek kuleli yapılar tanrısallığa ulaşmak amacıyla göklere tırmanır. Bütün bunlarda dile gelen Orta Çağ güzellik ideali, bu çağın evren görüşünden kaynaklanır. Ama böyle bir güzelliği kavramak için gerekli estetik eğitimi de yine bu dinsel-spiritüalist evren görüşü ile beslenir (Tunalı, 2011: 220).

Resim-1: Jaime Serra, *The Last Supper*, 1370-1400, ("Sanal": 2018).

Orta Çağ, Yeni Platonculuğu Hıristiyanlaştırılmış versiyonu aracılığıyla bilecektir. Yunan mantığının ilkeleri, tıpkı fikirler arasındaki sınırlar gibi şeyler arasındaki sınırların da mutlak bir kesinlikle belirleneceği şeklindeki Orta Çağ'a özgü güven duygusunu destekler. Aziz Augustinus'un güzellik tanımı Orta Çağ'a özel bir ilgi görmüştür. Augustinus bedenin güzelliğini belirli bir renk hoşluğunun yanı sıra uzuvların uyumu olarak tanımlar. Bu tanım Cicero'nun çok benzer bir tanımın yinelenmesidir: "*Bedende uzuvlardaki belirli bir simetri ile belirli bir renk hoşluğuna güzellik denir*". Cicero'nun tanımı da tüm Stoacı ve genel olarak klasik geleneğin "*chroma kai symmetria*" ikili kavramıyla dile getirilen görüşünü özetliyordu, Ama estetik anlayıştaki en eski ve en yerleşik kavram, kökü Sokrates öncesi filozoflara uzanan oransal uyumluluk, oran ve sayı kavramıydı. Pythagoras, Platon ve Aristoteles aracılığıyla, bu temel olarak niceliksel güzellik kavrayışı Antik Yunan düşüncesinde sık sık ortaya çıkmış, Polykleitos'un Kanon adlı eserinde ve daha sonra Galenos'un bu eserle ilgili açıklamasında klasik ifadesini bulmuştur. Oran kuramını Orta Çağ'a aktaran bir başka yazar IX. yüzyıldan başlayarak gerek kuramsal gerek uygulamaya dönük kitapların yazarlarının

temel aldığı Vitruvius'dur. XIII. yüzyılda Vincent de Beauvais Vitruvius'un insan oranları kuramını geliştirecektir. Bu kaynaklarla oran kuramı Ortaçağa ulaşır. Antik Çağ'dan Orta Çağ'a geçiş noktasında bu kavramı çeşitli eserlerinde kullanan Aziz Augustinus ile tüm skolastik düşünce üzerinde olağanüstü bir etkisi bulunan Boethius yer alır. Boethius oran kavramını Antik Çağ'dan alıyordu, Klasik Antik Çağ bu son hümanistin gözleri önünde çözülmeye uğramıştır. Oran estetiği Orta Çağ herhangi bir kanıtlamayı reddeden bir dogma olarak girecek, ancak son derece etkin ve üretken kanıtlamaları teşvik edecektir (Gürler, 2004).

Orta Çağ loncalarının sanat eğitimi konusundaki katkıları inkâr edilemez. Loncalardan ilk olarak 8. yy ve 9. yy Sakson ve Cermen kâtipler tarafından bahsedilmiş, karşılıklı yardım ve koruma birlikleri olarak ortaya çıkmışlardır. 12. yy'a kadar İngiltere'de veya Avrupa kıtasında tacirler, silah işiyle uğraşanlar, marangozlar, renkli cam işçileri, oymacılar vb. arasında ufak farklılıklarla loncalar kurmuşlardır (Erbay, 2013: 10).

Orta Çağ Avrupası'nda loncalar, mesleki çıkarların desteklenmesi amacıyla kurulmuş birliklerdi. Zanaat loncaları, belli bir ticaretle uğraşan üyelerin, standartların ve kazançları korumak amacıyla bir araya geldikleri topluluklardı (Magee, 2017: 60). Her biri ticaret ya da zanaat şehir loncası olarak örgütlenirken bu birlikler ustalardan, ustabaşılardan ve çiraklardan oluşmaktaydı. Bu loncalarda genelde üyelerinin haklarını garanti altına alan Orta Çağ imtiyaz belgesi elde edilmekteydi (Cubberley, 2004: 222-223). Öte yandan kendi üyelerinin yararlarını özenle koruyorlar, böylece yabancı sanatçıların iş bulup aralarında yerleşmelerini engellemiş oluyorlardı. Kimi zaman, örneğin büyük katedrallerin kurulduğu dönemde, yalnızca çok ünlü sanatçılar bu direnci kırıp istedikleri yere gidebiliyorlardı (Gombrich, 1992: 184). Bu yeni sosyal sınıfların evrimiyle beraber eğitim, loncalar oluşumuyla genişlemiştir. Orta Çağ'ın tüccarları ne bireyler olarak ne de kendilerini koruyan devletin, ki böyle bir devlet henüz biçimlenmemişti, egemenliğinde ticaret faaliyetlerini sürdürmekteydiler (Cubberley, 2004: 221).

Orta Çağ eğitimcileri resim sanatını heykeltçilik, dericilik, terzilik gibi sanatlarla birlikte ele almaktadır. Bu sanatlar; tarım, avcılık ve tıbbın altında derecelendirilmekteydi. Bu düşük derecelendirmenin sebebi, resmin çiraklar tarafından öğreniliyor olmasıydı ki bu çiraklar da fırıncılar ya da mumcular gibi ham maddeleri alıp hüneleriyle onları işledikten sonra kâr amacıyla satıyorlardı (Erbay, 2013: 10).

Orta Çağ'da iyi bir usta bir işyerinden ötekisine gidebilir, bir manastırdan ötekisine öğütlenebilirdi, fakat o ustanın uyrukluğu konusunda bilgi toplamak hemen kimsenin aklından geçmezdi. Ama kentler önem bakımından büyüdükçe, bütün zanaatçı ve ustalar gibi sanatçılar da bugünkü sendikalara çok benzeyen loncalarda örgütlendiler. Bu loncaların görevi, üyelerinin hak ve ayrıcalıklarını korumak, onların ürünlerine güvenli bir pazar sağlamaktı. Bir kimsenin, bir loncaya alınabilmesi için belirli bir becerinin tanıtını vermesi, böylece kendi sanatında gerçekten bir usta olduğunu göstermesi gerekiyordu. O zaman dükkân açabilir, çirak tutabilir, sunak masası tabloları, portreler, resimli sandıklar, sancaklar ve benzeri şeyler için sipariş kabul edebilirdi. Bu loncalar veya esnaf birlikleri, kentin yönetiminde sözü geçen zengin derneklerdi. Bunlar yalnızca kentin refahına katkıda bulunmakla yetinmiyorlar, aynı zamanda kentin güzelleşmesi için ellerinden geleni yapıyorlardı. Floransa'da ve başka yerlerde, kuyumcu, yüncü, sepici ve benzeri birlikler, kazançlarının bir bölümünü kilise sunak masası ve şapelleri kurmak veya başka loncalara merkez binaları yapmak için veriyorlar, bu yolla sanatın gelişmesine katkıda bulunuyorlardı (Gombrich, 1992: 184).

Bugün “*skolastik*” felsefe ve teoloji dediğimiz disiplin, örneğin Thomas Aquinas'ın yazıları on iki ve on üçüncü yüzyıl Orta Çağ üniversitelerinin dersliklerinde veya “*okullarında*” gelişmişti. Bu çalışmalar, daha dar ama yine de uluslararası nitelikte olan bir gruba hitap

ediyordu. Latince üniversitelerde yazılıp konuşulduğu ve sanat ustalarının Coimbra'da Krakow'a kadar "her yerde ders verme hakları" (*ius ubique docendi*) bulunduğu için, akademik kültür gerçek anlamda Pan-Avrupalıydı (Burke, 2016: 49).

Orta Çağ'da katedral ya da diğer bazı okul biçimlerinden gelişen üniversite uzun süren yerel bir evrimi temsil etmektedir. Üniversiteler o zamanda bugünkü gibi kurulmamaktaydı. Ünlü bir öğretmen sürekli artan bir öğrenci topluluğunu çevresinde bulmakta, kürsülerini oluşturarak eğitim vermekteydi. Diğer öğretmenlerin ve daha fazla sayıda öğrencinin gelmesiyle stadyum oluşmuştu (Cubberley, 2004: 231).

XIII. yüzyıl boyunca bu yeni sınıf, ruhban ve asil sınıfının yanında yer alarak büyük bir önem kazanmaya başladı. Sanat ve zanaat loncalarının büyük bir gelişim kat etmesiyle bu yeni şehir sınıfından zamanla modern zamanların büyük genel toplumu oluşmuştu. Bütün ülkelerde ticaret ve endüstri gelişirken tüccarlar ve başarılı zanaatkarlar yeni elde ettikleri zenginlik ve haklarla etkili olmaya başladılar (Cubberley, 2004: 255).

Plastik sanatlar eğitimi, bireylerin yeteneklerini ve yaratıcılığını artırıcı, kendini güvenli, üretken uygar bir kişi olarak estetik duyguları geliştirmeyi amaçlar. Sanatın amaçları değişkendir ve sanat sonsuz amaçlara hizmet edebilir. Orta Çağ feodal estetik düşünceye göre sanatın görevi, insan ruhunu arındırmak ve yaşam sonrası dünya ile bağ kurmaktır. Rönesans estetiğine göre sanatın amacı ise içinde yaşadığı dünyayı bilmek ve tanımaktır (Erbay, 2013: 53).

Orta Çağ'da felsefe, doğa bilimleri, teoloji ve hukuk yüksek okullarda ayrı bölümlerde ele alınmaya ve tartışılmaya başlanmıştı. Bu şekilde disiplinler arası bir eğitim şekli meydana gelmişti. Bunun sanata etkisi oldukça belirgindi. Özellikle Gotik dönemde baskın olan dini motifli bir sanat icra ediliyordu. Fakat bunun yanında Rönesans'ın habercisi olan doğayı gözleme, araştırma ve inceleme faaliyetleri daha sık yapılmaya başlamıştı (Ünlü, 2018: 113).

13-14 yaşlarında başlayan zorunlu çıraklık, beş ya da yedi sene devam ederek yetişen çıraklar; orta çıraklık standardı olan genç loncasından sertifikalarını alabilirdi ve usta olarak çalışabilirdi. Çok nadir olarak iyi bir ailenin çocuğunun, bir ustanın yanında ona bağlı olmadan çalışmasına izin verilir. Kendisi de bu şartlara sahip olan Floransalı ressam yazar ve yazar Cennino Cennini *Il Libro dell'Arte* (Sanat Kitabı-1437) adlı eserinde; "her gün kendinize resim yapmak için belli bir süre ayırın ki, ondan aldığınız hazzı kaybetmeyin, unutmayın alabileceğiniz en mükemmel ders doğadan resme zaferle girer. Mükemmel bir erkek figürünün orantı için, yüzü ölçü olarak alın yüzün üçte birlik ölçülere bölün. Bu üçte birlik ölçüler ise alın, burun başı, burun sonu ve çene arasındadır" şeklinde önerileri ile çıraklara sanat eğitiminde yol göstermiştir. Üç veya dört yılı ustabaşı olarak çalıştıktan sonra; başarılı olan lonca üyeleri baş ustanın ve loncanın meclis üyelerinin verdiği izin ile kendine ait dükkân açabilirdi ki, bu Orta Çağ sanatkarlarının ulaşmak istediği en son noktaydı. Unutulmaması gereken burada verilen eğitimin tam anlamıyla sanat eğitimi olmamasına rağmen, bu eğitimi alan kişilerin; gerçek anlamda ilk sanat öğrencileri ve bu eğitimi veren kişilerin ise ilk sanat eğitimcileri olduğudur (Erbay, 2013: 11).

Çıraklar ustabaşıyla belirli bir zaman diliminde bağlıydılar ve aldıkları eğitim için genelde para ödemekte, ustabaşı ise hem çıraklara hem de ücretle çalışan ustalara yiyecek temin ederek atölyenin üst kısmındaki odalarda yatacak yer temin etmekteydi. Eğitim açısından bakıldığında bu şekilde gelişen çıraklık eğitim biçimi, bizim için bu zanaat loncaları tarihinin önemli bir özelliğini oluşturmaktadır (Cubberley, 2004: 222).

13. yy ve 14. yy dekoratif Gotik kiliseleri; savaş malzemeleri ve kostümleri içeren sanat endüstrisinin yükselmesiyle, sanatları kontrol edecek ayrı loncalar ortaya çıkmıştır. Böylece

sanat loncalarında ayrılma görülmüştür. Bu da onları kendi aralarında daha güçlü kılmıştır. Her loncanın kendi yeminin, kabul şartları, giriş ücretleri, ortak hazinesi, savaş malzemeleri ve ressamların bulunmaları durumunda koruyucu azizleri olurdu. Loncalardaki bu ayırım sanatı ve sanatın öğretilmesi yönünde yeni bir adım atılmasına fırsat sağlamıştır (Erbay, 2013: 10-11).

Orta Çağ'ın sonlarına doğru bütün eğitimde kullanılan öğretim dili Latince olmuştu. Bu dilin kullanılması ile önceki dönemlere ait metinlerle bağın kurulması artık ortaya çıkmıştı. Öğretimde ilkin okuma yöntemi benimsenmişti. Profesörler Latince metinlerden ve kendi notlarından okumalar yapmakta, uygun gördüğü takdirde tekrarlar yapmaktaydı. Diğer kullandıkları yöntem ise analiz yöntemi idi. Bu yöntem ile metinlerin her satırı tahlil edilip daha sonra yoruma açık kısımların soru haline getirilirdi. Lehte (pro) ve aleyhte (contra) olan bu sorular üzerinden kanıtlar geliştirilerek öğreticinin ortaya koyduğu netice savunulurdu. Bu şekilde eğitim ortamında analizler gerçekleştirilerek araştırma ve inceleme faaliyetleri ortaya çıkmaya başlamıştı (Ünlü, 2018: 114).

Çoğunlukla kullanılan diğer bir yöntem ise tartışmaya dayanmaktaydı. Bu tartışmalardan bir kaçına katılmak derece almak için gerekliydi. Bu tartışmalar, modern tartışmaların dışında, mantıksal karşı koyuşlardan oluşmaktaydı. Bu tartışmalarda öğrenciler taraf tutmakta, otoritelerden alıntılar yapmakta ve yapılan müzakereleri özetlemekteydiler. Bütün bunlar Latince yapılmaktaydı. Bazen bir öğrenci profesörden sonra sorunun her iki tarafını tartıştığı ve savunmaları özetlediği bir gösteri sunmaktaydı. Derslerin ve metinlerin ezberini düzeltici olarak bu tartışmalar entelektüel enerji ve mantıksal bir kesinlik uyandırmada yararlı bir amaca hizmet etmekteydi. Bu tartışmalar yeni konuların ve düşünme yollarının yeni zihinsel egzersiz fırsatları sunduğu bir yüzyıl olan XVI. yüzyıla kadar oldukça popülerdi (Cubberley, 2004: 243).

Eğitim açısından üniversitelerin en iyi hizmetlerinden biri sanat fakültelerinde öğretmen fazlalığı yaratmasıydı. Böylelikle bu öğretmenler yükselen ortaöğretim okullarında yeteneklerini sergilemek için kendilerine bir pazar yaratmak zorundaydılar. Bu süreç 1200 yılından sonra hızlı bir şekilde gelişmişti. Bu öğretmenlere zamanın entelektüel eğitimi ve az da olsa öğrenimin biraz daha genel olarak yayılması nedeniyle borçluyuz. Üniversitelerin eğitim, teoloji, hukuk alanlarında gelecekteki kilise ve devlet liderlerini hazırlamada, gerçi bazen karşı çıkılsa ya da düşüncelere önem verilmese de maddi anlamda ulusal tarihin yaratılmasında ve değiştirilmesinde katkıları olmuştur (Cubberley, 2004: 248).

Orta Çağ'da, değişik adlar altında birçok sanat topluluğu bulunmaktadır. Bu topluluk mensubu yazarların, kendilerini koruyan önemli kişilerin çevresinde toplandıkları görülmektedir. Adları klasik çağı akla getiren akademiler ise ancak Rönesans döneminde ortaya çıkmıştır (Hakan, 1982: 221). Plastik sanatlar eğitiminin; el sanatları eğitiminden ayrı bir kavram haline gelmesi, sanatın hünerli bir elden çok, bilginin üretimi olarak görülmesiyle beraber 16. yy'da İtalya'da başlamıştır. Fakat bu tarihe gelinceye kadar sanat beceri ve marifet olarak düşünülmüştür (Erbay, 2013: 9).

Orta Çağ ve sonraki dönemlerde karşılığı olan Avrupa eğitim anlayışı, evrensel olmaktadır. Bunun neticesinde o dönemlerde zihinsel faaliyetlerde ve sanat uygulamalarının yapılışında öğrenciler ve öğretmenlerin ülkeler arasında olan serbestlik ile istedikleri zaman istedikleri yerde ders alma ve ders verme olanağına sahiptiler (Ünlü, 2018: 146).

Çünkü serbestlik anlayışı ile Avrupa ülkeleri ortak bir dil yaratmada en büyük rolü sanata vermiştir. Bu ülkelerin geleceğe yönelik ortak tasarılarından birisi, aralarındaki sınırları kaldırarak ekonomik ve kültürel bütünlüşmeyi sağlamaktır. Kişisel, yere ve ulusal değerleri yok etmeden evrensel ulaşan sanat, insanların birbirilerininin duygu ve değerlerini anlamlarını sağlayacaktır. İstedikleri ülkede eğitim görebilecek bireylerin yakınlaşmaya yapacakları

katkının yanında, ortak yönleri bulunan bir sanat eğitimi ile duygu bütünlüğünün oluşumu söz konusudur (Erzen, 1990: 63).

Orta Çağ boyunca kilise ve kilise koroları yaşamın çok yanlı betimlemesini amaçlayan dinsel ayinlerin söz ve törenlerine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. İç dekorasyonlarda bölgesel farklılıklar görülse de temelde kesin kurallar değişmemiştir. Göçler sonucu yer değiştiren gruplar gittikleri bölgelere kendi çevresel özelliklerini taşımış ve zaman içinde yeni geldikleri çevreleri, sanatları ile etkilemişlerdir. Görüldüğü gibi sanat eseri ve sanatçı çevresinden ayrı düşünülemez. Teknoloji ve bilimsel gelişmelerle birlikte insanın yaşam koşulları ve olanakları giderek değişmiştir ve buna bağlı olarak da modern yaşam karşımıza çıkmaktadır (Erbay, 2013: 37).

Orta Çağ'ın şartları düşünüldüğünde sanat adeta zanaattı. Zanaat sanattan daha yararlı toplumsal bir üretilidir. Sanat içinde kişisel fayda sağlayan ve toplumun sanat zevkine hitap eden yapıdadır. Sanat eseri dolaylı yoldan toplumu etkiler, zaman içinde zanaat ve sanat kavramlarının farklı anlamlar içerdiği anlaşılmıştır. Üretici ve sanatçı insan; akılcı, duygu kaynağı kendinden, önceki kültürleri ekleniler yapmış ya da sonraki kültürlerle yeni ve işe yarar şeyler aktarmaya çalışmaktadır. Bu yüzden bugünün toplumunda sanatçı, eskisinden çok daha fazla zeki, yaratıcı, özgür ve önemlidir (Erbay, 2013: 101).

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Antikite'de ortaya koyulan görüşler sanata ve sanat eğitimine katkısı görülmektedir. Antik Çağ'da görülen tartışmalar eşyayı tanıma faaliyetleriyle ilişkilidir. Antik Çağ'da ortaya koyulan düşünceler somut ve soyut biçimlerde kendini göstermeye başlamış ve sonraki dönemlerde ortaya koyan diğer uygarlıklarda sanatçının tasarım, ürün verme, Tanrısal yaratma veyahut aynı anlama gelen farklı bir ifade ile söylenecek olursa natura naturans etkinliği arasında benzerlik kurulmuştur. Bu doğrultuda eğitimin de doğuşu bu düşünce anlayışları kendini göstermeye başlamıştır. İlk akademinin kuruluşu ve faaliyetlerinin ortaya çıkışı bu döneme rastlar. Sokrates ve öğrencilerinin daha çok idealist anlayışa sahipken Platon sonrasında –Aristoteles ile birlikte- duyumsanabilir, gerçekçi anlayış ortaya çıkmıştır. Aristoteles'e göre sanat insan eğitiminde en etkili eğitim araçlarından biridir. Düzenli ve kuralcı anlayış ile sanatı aktarım, onu geliştirme, öğretime ve aktarma ihtiyacı neticesinde bilimsel anlayışın ortaya koyulduğu akademinin doğuşu gerçekleşmiştir.

Orta Çağ Hıristiyan düşünce dünyasının sanıldığı kadar dünyayı, Antikite güzelliklerini ve zevklerini reddetmemiştir. Orta Çağ Hıristiyanlığı Tanrı'nın istediği yaşamda, dünyada onun istediği biçimde zevk almayı reddetmemiştir. Estetiğin bir yönüyle duyumsanabilire, bir yönüyle de insanî özgürlükler alanına dayanması, onun metafizikle ilişkilendirilmesine neden olmuştur. Bunun en önemli nedeni insanın maddî ve manevî anlamda bütünlük sağladığı düşüncesinden kaynaklanır. Bu bağlamda sanatın ilk örneklerine Orta Çağ'ın erken dönemlerinde rastlanır.

Hıristiyanlığın ortaya çıkması ve yayılmasından Orta Çağ'ın sonuna kadar dış dünya ile insan doğasının güzelliğiyle pek ilgilenilmemiştir. Nesnel olmayan bir varlık problemi daha çok ön plandadır. Gerçek sanatsal değer yenilikten değil nesnel olmayanın gerçekliğinden hareket edilerek ruhsal varlığa yönelik arayışla girmiştir. Bu dönemde güzelin gerçek sanatsal değeri yetkinlikten ve yenilikten çok Tanrı'nın ustalığını yarattıkları üzerinden fark ettirmekle ilgilidir. Sanat ise buradan hareketle Hıristiyanlık için araç olarak kullanılmıştır. Estetik eğitim ise dinsel-spirüalist evren görüşü ile beslenmiştir. Aynı zamanda Antik dönemde Aristoteles ile görülen sanatın eğitimin aracı olması durumu Orta Çağ'da aynen görülür ve uygulanır.

Loncalar, usta-çırak ilişkisi içersinde Orta Çağ'da güzellik anlayışının ortaya çıkışına etki eden kurumlardı. Din temelli sanat güzelliğinin aktarımını sağlayarak şehirlerin düzenlenmesine katkı sunuyordu. Sanat eğitiminde usta-çırak ilişkisi hem dinî bağlamda hem de düşünsel etkinliklerin gereği olarak ortaya çıkan ilişkidir. Gözlem, tartışma, yetenek gibi kavramların ortaya çıkışında bunun büyük etkisi vardır. Ustalar, çıraklarına nasıl çalışılması gerektiğini anlatırken, açıklarken yahut kitaplarına işlerken bunu dinî ve düşünsel düzlemde ele alır ve işlerdi.

Orta Çağ'ın sonunda yavaş yavaş başlayan değişim süreciyle Rönesans'ın temelleri belirmeye başlamıştır. İnsanın kendi gücünün bilincinde olan, kendine güvenen, dünyanın güzelliğinin farkında olan, yaşama sevinci gösteren, geçmişle yaşadığı bir bağ ve yaratabileceği büyük bir geleceğin olduğunu hisseden bir insan eğitime çabası kendini göstermeye başlamıştır. Orta Çağ'ın sonunda ve Rönesans'a doğru ilerlerken çok geçmeden bu duyguları açık bir şekilde yaşamaya başlayan insanlar araştırmaya başladılar. Bu araştırmalar kendisinin çok az bildiği ve daha fazla bilmek istediği büyük tarihsel bir geçmişin olduğunu fark etmesine neden oldu. Avrupa bu noktaya ulaştığında, artık eğitiminde de yeniden doğuşa hazırды.

KAYNAKÇA

- Aristoteles. (2012). *Poetika*. (Çeviren: İsmail Tunalı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Artut, Kazım. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Arı Yayıncılık.
- Badiou, Alain. (2017). *Başka Bir Estetik*. (Çeviren: Aziz Ufuk Kılıç). (3. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Burke, Peter. (2016). *Avrupa'da Rönesans*. (Çeviren: Uygur Abacı). İstanbul: İslık Yayınları.
- Cevizci, Ahmet. (2001). *Ortaçağ Felsefesi Tarihi*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Collingwood, R. G. (2011). *Kısaca Sanat Felsefesi*. (Çeviren: Talip Kabadayı). İstanbul: BilgeSu Yayıncılık.
- Cubberley, Ellwood P. (2004). *Eğitim Tarihi I*. (Çeviren: Engin Noyan). Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Çaycı, Ahmet. (2015). *Oryantalizm, Oksidentalizm ve Sanat*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Çüçen, A. Kadir. (2013). *Orta Çağ ve Rönesans'ta Felsefe*. (2. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Demiralp, Didem. (2015). *Antik Dönemde Felsefe ve Sanat*. İstanbul: Kozmos Yayınları.
- Duman, M. Akif. (2014). *Mimesis*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Erbay, Mutlu. (2013). *Sanat Eğitimi Üzerine*. (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Erzen, Jale Nejdet. (1990). Sanat Eğitiminin Genel Eğitime Katkısı. *Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları*. Ankara: Ted Yayınları, 41-61.
- Gombrich. E. H. (1992). *Sanatın Öyküsü*. (Çeviren: Bedrettin Cömert). (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kalın, İbrahim. (2017). *Ben, Öteki ve Ötesi*. (9. Baskı). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kula, Onur Bilge. (2008). *Kant Estetiği ve Yazın Kuramı*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Magee, Bryan. (2017). *Felsefenin Öyküsü*. (Çeviren: Bahadır Sina Şener). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Oto, Fatih. (2017). *Estetik ve Sanatın Felsefi Kökenleri*. Ankara: Kurgu Kültür Merkezi Yayınları.

- San, İnci. (2008). *Sanat ve Eğitim*. (4. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınları.
- San, İnci. (2010). *Sanat Eğitimi Kuramları*. (3. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Soykan, Ömer Naci. (2015). *Estetik ve Sanat Felsefesi*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Şenyapılı, Önder. (2004). *Rönesans*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Tunalı, İsmail. (2011). *Estetik Beğeni*. (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İsmail. (2013). *Yeni Bir Aydınlanmaya Doğru*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turgut, İhsan. (1991). *Sanat Felsefesi*. İzmir: Akademi Kitabevi.
- Ünlü, Muhammet Mustafa. (2018). *Orta Çağ ve Rönesans Dönemi'nde Ortaya Çıkan Estetik Düşüncelerin Sanat Eğitimi Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yetkin, Suut Kemal. (2007). *Estetik Doktrinler*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Yıldırım, İbrahim. (2014). *İdealist Estetik ile Pragmatik Estetik*. Ankara: Aktif Düşünce Yayınları.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Elektronik Kaynakça

- Gürler, Binnur. (2004). *Klasik Gelenek II: Ortaçağ'ın Eskiçağ Yorumu ya da Bellekte Kalan Anılar*.
<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1200/249587.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim tarihi: 16.06.2018.
- Hakan, Ayhan. (1982). *Dünyada ve Türkiye'de Akademilerin Tarihçesi ve Bugünkü Durumu*.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/512/6305.pdf>, Erişim tarihi: 03.01.2018.
- Özsezgin, Kaya. (1973). *Bugünkü Anlamda Sanat Eğitimi Yapan Güzel Sanatlar Akademileri İlk Kez 16. Yüzyılda Kuruldu*.
<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/16867/001583753010.pdf?sequence=1>, Erişim tarihi: 04.01.2018.